

PRZEMIANY STRUKTURALNE NA WSI I W ROLNICTWIE

20 LAT CZŁONKOSTWA POLSKI W UNII EUROPEJSKIEJ

AGNIESZKA WRZOCHALSKA
BOŻENA KARWAT-WOŹNIAK

PRZEMIANY STRUKTURALNE NA WSI I W ROLNICTWIE – 20 LAT CZŁONKOSTWA POLSKI W UNII EUROPEJSKIEJ

dr hab. Agnieszka Wrzochalska, prof. IERiGŻ PIB
dr Bożena Karwat-Woźniak

WARSZAWA 2024

Autorki publikacji:

dr hab. Agnieszka Wrzochalska, prof. IERiGŻ PIB, ORCID nr 0000-0001-5361-0089

dr Bożena Karwat-Woźniak, ORCID nr 0000-0003-2503-5181

są pracownikami naukowymi Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej Państwowego Instytutu Badawczego w Warszawie.

Recenzenci:

prof. dr hab. Aleksander Grzelak, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

dr hab. Łukasz Popławski, prof. UEK, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

Redaktor prowadząca

Marta Guzik

Korekta

Joanna Gozdera

Opracowanie bibliograficzne

Barbara Walkiewicz

Redakcja techniczna

Barbara Walkiewicz

Projekt okładki

Leszek Ślipki

ISBN: 978-83-7658-986-2 (oprawa miękka)

ISBN: 978-83-7658-987-9 (pdf)

Ark. wyd. 13,31

Wydawca: Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej

Państwowy Instytut Badawczy

ul. Świętokrzyska 20

00-002 Warszawa

tel.: (22) 505 45 18

e-mail: ierigz@ierigz.waw.pl

<http://www.ierigz.waw.pl>

Druk i oprawa:

Dział Informacji i Wydawnictw IERiGŻ PIB

tel.: (22) 50 54 526; e-mail: dw@ierigz.waw.pl

SPIS TREŚCI

Streszczenie	5
Wstęp	7
Rozdział I	
Ewolucja wspólnej polityki rolnej w okresie członkostwa Polski w Unii Europejskiej	15
1. Przeobrażenia w zasadach i celach wspólnej polityki rolnej	15
2. Wdrażanie zasad i celów WPR UE w Polsce	21
3. Transfery środków finansowych na WPR i kierunki ich rozdysponowania	32
Rozdział II	
Przeobrażenia ludnościowe	39
1. Zmiany potencjału demograficznego	39
2. Ludność w grupach wiekowych	42
3. Starzenie się populacji	45
4. Przeobrażenia ludnościowe na obszarach wiejskich – prognozy	48
Rozdział III	
Zmiany w zakresie infrastruktury technicznej obszarów wiejskich	53
1. Drogi dojazdowe	53
2. Sieć wodociągowa i kanalizacyjna oraz gazowa	56
3. Internet	57
4. Komputery i Internet używany w szkołach	59
Rozdział IV	
Przeobrażenia w zakresie ochrony zdrowia	61
1. Wybrane placówki ochrony zdrowia na obszarach wiejskich	61
2. Oddalenie przestrzenne i czasowe placówek medycznych	65
3. Infrastruktura sportowo-rekreacyjna	68
4. Wybrane wskaźniki związane ze stanem zdrowia społeczeństwa	69
Rozdział V	
Edukacja społeczeństwa wiejskiego	73
1. Wychowanie przedszkolne	73
2. Edukacja na poziomie podstawowym, gimnazjalnym i średnim	76
3. Wyzwania edukacyjne na obszarach wiejskich	81
4. Ocena umiejętności edukacyjnych młodzieży	83
5. Poprawa poziomu wykształcenia ludności wiejskiej	87

Rozdział VI	
Podnoszenie kompetencji ludności wiejskiej	91
1. Aktywność edukacyjna dorosłych	91
2. Znajomość języków obcych	94
3. Umiejętności cyfrowe mieszkańców wsi	96
4. Wybrane przykłady działań upowszechniających wiedzę	99
Rozdział VII	
Przemiany w aktywności zawodowej mieszkańców wsi	105
1. Przeobrażenia w aktywności ekonomicznej ludności wiejskiej	105
2. Aktywność zawodowa ludności wiejskiej według związków z gospodarstwem rolnym	114
3. Dezagraryzacja zatrudnienia	116
4. Bezrobocie ukryte w rolnictwie indywidualnym	120
5. Ocena zmian aktywności zawodowej	124
Rozdział VIII	
Zmiany w zasobach (nakładach) i relacjach czynników produkcji rolniczej	127
1. Wyposażenie w trwałe środki techniczne i nakłady inwestycyjne	127
2. Zasoby/nakłady pracy	136
3. Zasoby gruntów rolnych	138
4. Zmiany w relacjach czynników produkcji	144
Rozdział IX	
Przeobrażenia w strukturze obszarowej i ekonomicznej gospodarstw rolnych	147
1. Struktura obszarowa i procesy koncentracji ziemi rolniczej	147
2. Przeobrażenia struktury ekonomicznej gospodarstw rolnych	153
3. Wpływ wybranych działań WPR na zmiany struktury obszarowej i ekonomicznej oraz wyposażenie w trwałe środki produkcji	156
Podsumowanie i wnioski	165
Bibliografia	179
Aneks	205

Niniejsza monografia w syntetyczny sposób przedstawia zagadnienia dotyczące przemian strukturalnych na wsi i w rolnictwie w okresie członkostwa Polski w strukturach Unii Europejskiej. Analizom zostały poddane m.in. wybrane cechy społeczno-demograficzne (z perspektywy polepszenia kapitału ludzkiego i determinant tego procesu), zagadnienia dotyczące aktywności zawodowej mieszkańców wsi oraz infrastruktury technicznej i społecznej w kontekście poprawy standardów i jakości życia na obszarach wiejskich. W odniesieniu do przeobrażeń struktur rolniczych przeprowadzone analizy dotyczyły charakteru i tempa zmian w podstawowych wskaźnikach opisujących strukturę agrarną, a także przebiegu procesu koncentracji obszarowej i ekonomicznej gospodarstw rolnych. W pracy podjęto próbę projekcji zmian w przyszłości na obszarach wiejskich i w rolnictwie w świetle pojawiających się wyzwań. Odbiorcą monografii mogą być nie tylko przedstawiciele świata nauki, ale także rolnicy, przedstawiciele organizacji rolniczych, politycy i praktycy gospodarczy a także studenci uczelni rolniczych i ekonomicznych.

W pracy dostrzegam wiele walorów. Do głównych z nich zaliczam: wykorzystanie interesującego materiału empirycznego, kompleksowe ujęcie przeobrażeń ekonomiczno-społecznych na obszarach wiejskich i w rolnictwie, ciekawe syntezy i konkluzje cząstkowe. Autorki odpowiadają na wiele cennych pytań badawczych dotyczących skutków integracji Polski z UE dla rolnictwa, przewidywanych kierunków dalszych zmian na obszarach wiejskich, jak i zagrożeń związanych chociażby z procesami demograficznymi.

prof. dr hab. Aleksander Grzelak
Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

W mojej ocenie [niniejsza] próba analizy członkostwa w zakresie przemian strukturalnych na wsi i w rolnictwie na przestrzeni 20 lat naszego członkostwa w UE jest bardzo wartościowa i na wysokim poziomie merytorycznym. Należy zwrócić uwagę, że praca ma charakter wieloaspektowy i niejednostronny. Praca ukazuje problematykę rozwoju obszarów wiejskich z pozytywnymi stronami przemian jak i jego negatywnymi zjawiskami.

dr hab. Łukasz Popławski, prof. UEK
Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie